

Корпорейшин», 2005. – 402 с.

9. Статистичний щорічник України 2011. – К.: Державна служба статистики, 2012. – 676 с.

10. Українські благодійники та меценати кінця XIX-початку XX століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mirsloverei.com/d/27069>.

11. Высшая школа за рубежом: проблемы, поиски, решения: монография / К.Н. Цейкович, Л.Н. Тарасюк, Н.И. Давыдов, О.Л. Ворожейкина; Исслед. центр пробл. качества подгот. специалистов. – М., 1994. – 189 с.

### References

1. Arbuzov S. Interv'ju zhurnalu Korrespondent [Elektronnij resurs] / S. Arbuzov. – Rezhim dostupu: <http://news.mail.ru/inWorld/ukraina/global/112/economies/12720498/?frommail=1>.

2. Doklad o chelovecheskom razvitii 2011. Ustojchivoe razvitie i ravenstvo vozmozhnostej: luchshee budushhee dlja vseh: per. s angl. – М.: Ves' mir, 2011. – 188 s.

3. Grachev S.V. issledovatel'skie universitety. Mirovoj opyt i priority razvitija / S.V. Grachev, E.A. Gorodnova. – М.: МСНА, 2009. – 160 s.

4. Zakon Ukrainy «Pro naukovu i naukovotekhnichnu dijalnist'». – К.: Jurynkom, 2010. – 52 s.

5. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». – К.: Jurynkom, 1996. – 60 s.

6. Issledovanie problem i razrabotka putej stanovlenija i razvitija akademicheskikh innovacionnyh universitetov v Rossii. Otchet o NIR (Nauch. rukov. Pahomov Ju.P.). – Tomsk: Tomskij politehnicheskij universitet, 2010.

7. Korinnja ukrai'ns'kogo mecenatstva [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

8. Predprinimatel'skie universitety v innovacionnoj jekonomike / Pod obshh. red. prof. Ju.B. Rubina. – М.: ООО «Market DS Korporajshin», 2005. – 402 s.

9. Statystichnyj shhorichnyk Ukrainy 2011. – К.: Derzhavna sluzhba statystyky, 2012 – 676 s.

10. Ukrain's'ki blagodijnyky ta mecenaty kincja XIX-pochatku XX stolittja [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mirsloverei.com/d/27069>.

11. Vysshaja shkola za rubezhom: problemy, poiski, reshenija: monografija / K.N. Cejkovich, L.N. Tarasjuk, N.I. Davydov, O.L. Vorozhejkina; Issled. centr probl. kachestva podgot. specialistov. – М., 1994. – 189 s.

Статья поступила в редакцию 28.03.2014

**П.В. ГУДЗЬ, д.е.н., професор**

*Запорізький національний технічний університет,  
м. Запоріжжя, Україна  
pgudz@rambler.ru*

## ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК АСПЕКТ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

*Розкрито зміст інтерактивного навчання та охарактеризовані його основні принципи та методи. Досліджено ступінь використання інтерактивних технологій навчання при викладанні економічних дисциплін.*

**Ключові слова:** економічні дисципліни, традиційні методи, інтерактивні методи навчання

**П.В. Гудзь**

*Интерактивные технологии как аспект методики преподавания экономических дисциплин*

*Раскрыто содержание интерактивного обучения и охарактеризованы его основные принципы и методы. Исследована степень ис-*

*пользования интерактивных технологий обучения при преподавании экономических дисциплин.*

**Ключевые слова:** экономические дисциплины, традиционные методы, интерактивные методы обучения

**P.V. Gudz'**

*Interactive technology as an aspect of teaching methodology and economic disciplines*

*The article reveals the content of interactive learning and characterized its basic principles and methods. The degree of use of interactive learning technologies in teaching economic disciplines.*

© П.В. Гудзь, 2014

<http://www.elibrary.ru/issues.asp?id=37579>

<http://www.instud.net>, <http://www.nbu.gov.ua/>

**Keywords:** *economic disciplines, traditional methods, interactive teaching methods*

У наш час проблема методології і методика викладання економічних дисциплін стає все більш актуальною, оскільки освіта та наука виступають провідним елементом продуктивних сил. Економічна освіта – основа формування економічної свідомості, економічного мислення, вихідним моментом якого є творення економічної культури. Вона включає в себе систему масової економічної освіти і спеціальну підготовку кадрів усіх сфер економіки, політики, культури. Головне завдання економічної освіти – розкриття змісту економічних понять, категорій, законів, розвиток інтересу до економіки і потреби в постійному оновленні знань, формуванні навиків економічного мислення, формуванні економічної свідомості.

Методика викладання економічних наук покликана забезпечити високий теоретичний рівень викладання, сувору науковість, яскравість і дохідливість викладу матеріалу. Викладання всіх економічних дисциплін ведеться на основі загальних методичних вимог. Однак, традиційні методи навчання, розраховані на відносно стабільну навчальну інформацію, на сучасному етапі є малоефективними. Зростає необхідність у стимулюванні студентів до активного навчання, до самостійного пошуку вирішення проблем, творчого та гнучкого мислення.

Оскільки результати наукових праць про організацію викладання економічних дисциплін можуть бути використані лише як орієнтири, серед науковців та викладачів поширюється інтерес до інтерактивних технологій навчання. Проблемам використання інтерактивних технологій в організації навчальної діяльності присвячені праці К.О. Баханова [1], М.В. Кларіна [2]. Прийоми та методи використання інтерактивних технологій у педагогіці детально розглядаються О.І. Пометун [5]. Проте питанням практичного використання інтерактивних методів під час викладання економічних дисциплін приділено недостатньо уваги.

*Метою даного дослідження* є обґрунтування необхідності використання інтерактивних методів викладання у професійній підготовці студентів економічних спеціальностей.

У педагогіці термін «інтерактивний» уживається для означення методів, які забезпечують активність між учасниками спілкування, навчально-виховного процесу, їх взаємодію. Суть цих методів полягає у тому, щоб організувати навчальний процес у формі діалогу, що

допоможе студентам навчитись висловлювати власні думки, аналізувати проблемні ситуації та знаходити ефективні шляхи їх вирішення.

За К.О. Бахановим, інтерактивним є навчання, спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності учнів за допомогою організації спілкування між собою, учнів з учителем, між групами, що спрямоване на розв'язання спільної навчальної проблеми [1]. М.В. Кларін визначає інтерактивне навчання як переклад англomовного терміну «interactive learning», який означає навчання (стихийне або спеціально організоване), засноване на взаємодії, та навчання, побудоване на взаємодії [2].

Відома дослідниця, методист та прихильник впровадження інтерактивних технологій навчання в Україні О. Пометун вважає: «Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання, де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють» [5].

Дослідження, проведені Національним тренінговим центром США у 80-х рр. XX ст., продемонстрували, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу. Результати цих досліджень відображувались у так званій «Піраміді методів навчання» (рис. 1). З «Піраміди» видно, що найбільших результатів можна досягти за умов використання методів інтерактивного навчання [7].

В основі інтерактивного навчання лежать принципи:

а) безпосередньої участі кожного учасника занять, що зобов'язує викладача зробити кожного учасника занять активним шукачем шляхів і засобів розв'язання тієї чи іншої проблеми;

б) взаємного, інформаційного, духовного збагачення: навчальний процес необхідно організувати таким чином, щоб його учасники мали змогу обмінятися життєвим досвідом та отриманою інформацією;

в) особистісно зорієнтованого навчання [6].

Аналіз літературних джерел [3; 4; 6; 7] виявив, що найбільш провідними методами інтерактивного навчання є дискусія, метод аналізу ситуацій (кейс-метод), «мозковий штурм», групова робота, тренінги, ділові та рольові ігри, круглий стіл.

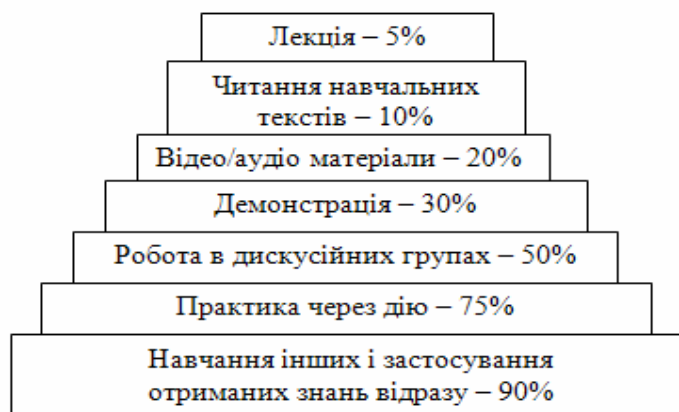


Рис. 1. Відсоток засвоєння знань при використанні різних методів навчання [8]

Для розробки новітніх методик викладання економічних дисциплін необхідно врахувати думку студентів. З цією метою було проведено анкетування на тему «Застосування сучасних методів навчання на Факультеті економіки та управління ЗНТУ». Репрезентативна вибірка опитування серед студентів старших курсів економічних спеціальностей (магістри та спеціалісти) склала 212 осіб. Мета опитування: з'ясувати думку студентів щодо необхідності використання інтерактивних методів навчання; визначити, чи достатньою мірою використовуються сучасні методи навчання при організації учебного процесу викладання економічних дисциплін.

Під час опитування пропонувалося відповісти на наступні запитання:

чи мають студенти уяву про інтерактивні методи навчання;

чи потрібне використання сучасних методів навчання при організації учебного процесу;

цесу;

чи задоволені студенти формами та методами проведення занять, які застосовують викладачі;

як часто викладачі застосовують на заняттях активні або інтерактивні методи навчання;

які форми та методи навчання більш за все використовуються при проведенні занять;

які методи навчання рідко або ніколи не використовуються при проведенні занять;

які побажання є у студентів щодо організації учебного процесу та щодо удосконалення системи навчання.

Після проведення анкетування були отримані наступні результати:

1. 44% опитаних частково знайомі з інтерактивними методами навчання, 52% знають про такі методи навчання досить багато (рис. 2). Студентів, які зовсім ніколи не чули про інтерактивні методи навчання, нараховується 4%.

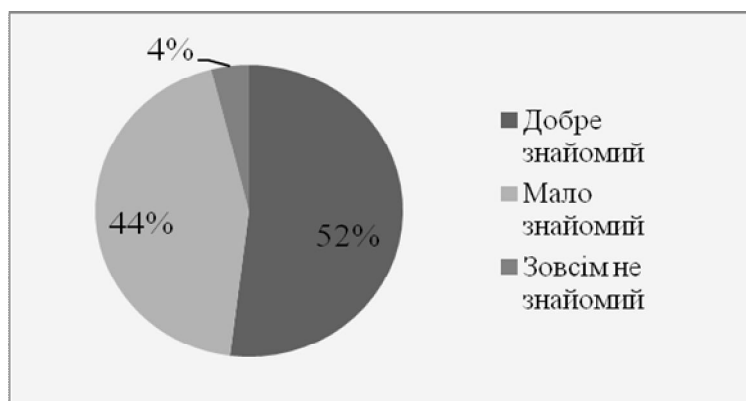
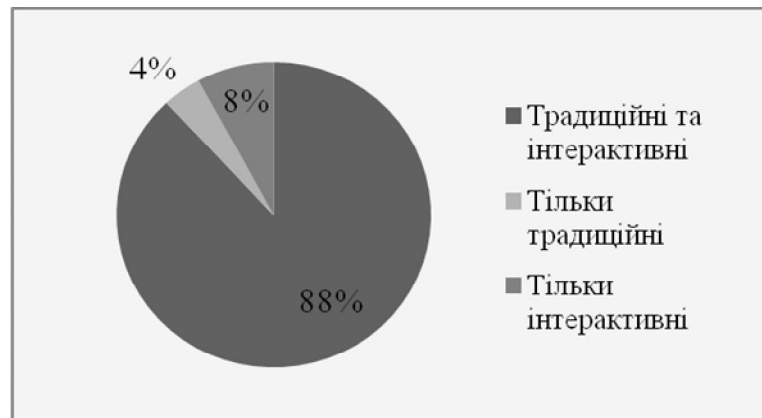


Рис. 2. Рівень ознайомленості студентів з інтерактивними методами навчання

2. З усіх опитаних 88% вважають, що викладачам необхідно поєднувати традиційні методи навчання із сучасними, 8% вважають до-

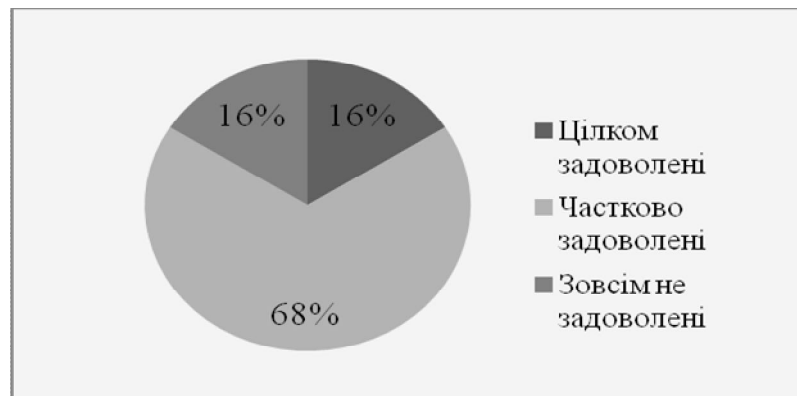
цільним використовувати тільки інтерактивні методи, 4% мають думку, що викладання можна обмежити традиційними методами (рис. 3).



**Рис. 3. Бажане співвідношення традиційних та інтерактивних методів у навчальному процесі**

3. У відповідях на питання щодо задоволеності студентами формами та методами, які використовують викладачі, 68% опитаних відповіли, що задоволені частково, 16% відпові-

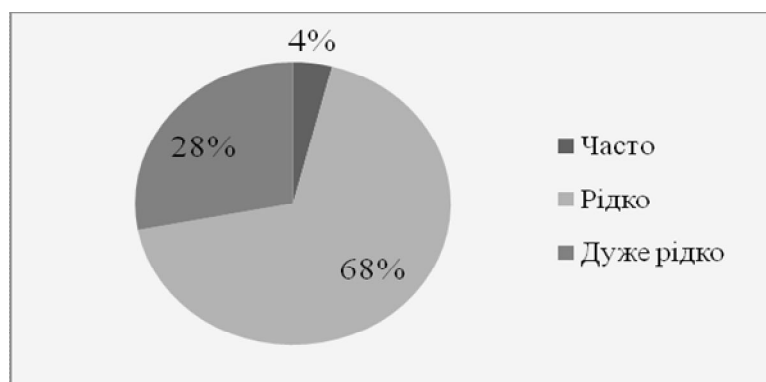
ли, що на заняттях їм нудно і вони не засвоюють учбовий матеріал (рис. 4). Студентів, які повністю були би задоволені формами та методами проведення занять, також 16%.



**Рис. 4. Рівень задоволеності студентів формами та методами, що використовуються при викладанні**

4. При відповіді на питання щодо частоти використання інтерактивних методів, 4% опитаних вважають, що інтерактивні методи

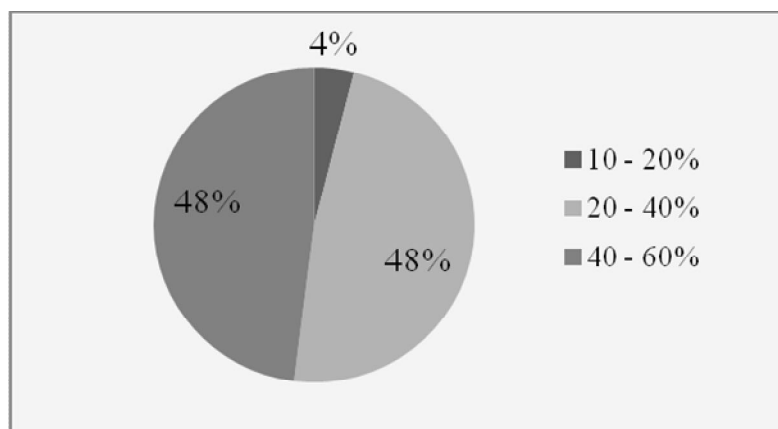
використовуються достатньо часто, 68% відповіли, що рідко, 28% обрали варіант «дуже рідко» (рис. 5).



**Рис. 5. Думка студентів щодо частоти використання інтерактивних методів на заняттях**

5. Відповідаючи на питання щодо відсоткового співвідношення інтерактивних та традиційних методів навчання, 48% студентів обрали оптимальним варіант 40-60% від загальної

кількості занять, 48% обрали варіант 20-40%, 4% опитаних обрали варіант 10-20% від загальної кількості занять (рис. 6).



**Рис. 6. Бажане співвідношення інтерактивних методів навчання від загальної кількості занять**

6. З опитування з'ясувалося, що найбільш часто використовуваними формами та методами проведення занять є лекція, семінар, робота в мікрогрупах, кейс-метод, колективний проект.

7. До методів, які рідко застосовуються, опитані віднесли ділові та ролеві ігри, «мозковий штурм», круглий стіл.

Серед пропозицій щодо викладання економічних дисциплін були висловлені побажання збільшити кількість практичних методів засвоєння учбового матеріалу, частіше організовувати спілкування з керівниками підприємств. 80% опитуваних студентів бажають впровадження ділових та ролевих ігор у навчальний процес.

Проведений аналіз наукових видань за останні роки дає підстави стверджувати, що враховуючи значущість економічної професійної освіти в сучасних умовах, інтерактивні технології необхідні у викладанні економічних дисциплін. За результатами проведеного опитування було виявлено, що студенти зацікавлені в інтерактивних методах навчання та вважають, що дані методи мають бути більш використовуваними під час навчального процесу.

### Література

1. Баханов К.О. Інтерактивне навчання / К.О.Баханов // Історія в школах України. – 2008. – №2. – С.31-36.
2. Кларин М.В. Интерактивное обучение-инструмент освоения нового опыта / М.В. Кларин // Педагогика. – 2000. – №7. – С.12-19.
3. Корчагина Т.В. Совершенствование ме-

тодики преподавания мировой экономики в ВУЗе / Т.В. Корчагина, Т.Г. Жукова // Вестник Самарского государственного экономического университета. – 2012. – №7 (93). – С. 90-93.

4. Нестерова Л.В., Сараева С.О. Интерактивные методы навчання як фактор гуманізації професійної підготовки фахівців / Л.В. Нестерова, С.О. Сараева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Nesterova\\_Saraeva.php](http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Nesterova_Saraeva.php).

5. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. – К.: СПД Кулінічев Б.М., 2007. – 144 с.

6. Романюк А.А. Використання інтерактивних технологій при викладанні економічних дисциплін / А.А. Романюк // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2010. – №2. – С.34-36.

7. Стецик Г.Ю. Застосування інноваційних методів викладання економічних дисциплін / Г.Ю. Стецик, С.П. Чапран [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/14879/1/132\\_214-215\\_120506\\_maket\\_ena\\_ntb.pdf](http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/14879/1/132_214-215_120506_maket_ena_ntb.pdf).

8. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів ВНЗ / Т.І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

### References

1. Bahanov K.O. Interaktyvne navchannja / K.O. Bahanov // Istorija v shkolah Ukrainy. – 2008. – №2. – S.31-36.
2. Klarin M.V. Interaktivnoe obuchenie-

instrument osvoenija novogo opyta / M.V. Klarin // Pedagogika. – 2000. – №7. – S.12-19.

3. Korchagina T.V. Sovershenstvovanie metodiki prepodavaniya mirovoj jekonomiki v VUZe / T.V. Korchagina, T.G. Zhukova // Vestnik Samar-skogo gosudarstvennogo jekonomicheskogo uni-versiteta. – 2012. – №7 (93). – S. 90-93.

4. Nesterova L.V., Sarajeva S.O. Interaktyvni metody navchannja jak faktor gumanizacii' profesijnoi' pidgotovky fahivciv / L.V. Nesterova, S.O. Sarajeva [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: [http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Nesterova\\_Sarajeva.php](http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Nesterova_Sarajeva.php).

5. Pometun O.I. Encyklopedija interaktyvnogo navchannja / O.I. Pometun. – K.: SPD Kulnichev B.M., 2007. – 144 s.

6. Romanjuk A.A. Vykorystannja interaktyvnyh tehnologij pry vykladanni ekonomichnyh dyscyplin / A.A. Romanjuk // Zbirnyk naukovyih prac' Hmel'ny-c'kogo instytutu social'nyh tehnologij Universytetu «Ukrai'na». – 2010. – №2. – S.34-36.

7. Stecyk G.Ju. Zastosuvannja innovacijnyh metodiv vykladannja ekonomichnyh dyscyplin / G.Ju. Stecyk, S.P. Chapran [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: [http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/14879/1/132\\_214-215\\_120506\\_maket\\_ena\\_ntb.pdf](http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/14879/1/132_214-215_120506_maket_ena_ntb.pdf).

8. Turkot T.I. Pedagogika vyshhoi' shkoly: navchal'nyj posibnyk dlja studentiv VNZ / T.I. Turkot. – K.: Kondor, 2011. – 628 s.

Статья поступила в редакцию 19.03.2014

**В.Б. ВАСИЛІВ, к.т.н., доцент,**

**Ф.Д. ШВЕЦЬ, к.т.н., доцент**

*Національний університет водного господарства та природокористування,  
м. Рівне, Україна*

*vaculib@gmail.com, Sfd-1971@mail.ru*

#### УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИНАМИ З СПОЖИВАЧАМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ УНІВЕРСИТЕТУ НА ОСНОВІ CRM-СИСТЕМ

*В статті розглядаються теоретичні та методико-практичні підходи до впровадження концепції управління взаємовідносинами з споживачами освітніх послуг університету. Визначено складові інформаційного забезпечення CRM-систем в університеті. Впровадження таких систем дозволяє університету отримати конкурентні переваги та налагодити тривалі і взаємовигідні відносини з споживачами освітніх послуг.*

**Ключові слова:** концепція управління взаємовідносинами з клієнтами, CRM-система, університет

**В.Б. Васылив, Ф.Д. Швец**

*Управление взаимоотношениями с потребителями образовательных услуг университета на основе CRM-систем*

*В статье рассматриваются теоретические и методико-практические подходы к внедрению концепции управления взаимоотношениями с потребителями образовательных услуг университета. Определены составляющие информационного обеспечения CRM-систем в университете. Внедрение таких систем позволяет университету получить конкурентные преимущества и наладить длительные и взаимовыгодные отношения с потребителями образовательных услуг.*

**Ключевые слова:** концепция управления взаимоотношениями с клиентами, CRM-система, университет

**V. Vasylyv, F. Shvets**

*Relationship management with consumers of educational services of the university based on CRM-systems*

*This article deals with theoretical and methodological and practical approaches to implementing the concept of relationship management with consumers of educational services of the University. The composition of information support CRM-systems at the university is defined. Implementation of such systems allows the University to obtain a competitive advantage and establish lasting and mutually beneficial relationships with consumers of educational services.*

**Keywords:** concept of customer relationship management, CRM-system university

Зростання конкуренції в освіті, посилення вимог з боку споживачів до якості освітніх послуг, демографічна криза, входження України в європейський освітній простір призвели

© В.Б. Васи́лів, Ф.Д. Швець, 2014

<http://www.elibrary.ru/issues.asp?id=37579>

<http://www.instud.net>, <http://www.nbu.gov.ua/>